

UGDYMO KARJERAI ĮGYVENDINIMAS GIMNAZIJOJE: LŪKESČIAI IR PROBLEMS

Renata Vaitulionienė
Kalvarijos gimnazija, Lietuva

Dalia Augienė
Šiaulių universitetas, Lietuva

Santrauka

Valstybinėje 2013-2022 metų švietimo strategijoje numatyta, kad visuomenė turi tapti veikli, solidari, nuolat besimokanti, o kiekvienas asmuo – atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas. Įstatymai reglamentuoja, kad ugdymo įstaiga užtikrintų, jog kiekvienas joje besimokantis mokinys žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti Marijampolės regiono savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų funkcijas kuruojant ugdymo karjerai vykdymą gimnazijose. Tyrime dalyvavo Marijampolės regiono penkių didžiausių savivaldybių švietimo skyrių specialistai (5 specialistai). Siekiant išsiaiškinti savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų nuomonę, buvo atliktas standartizuotas (struktūruotas) interviu. Atlikto tyrimo duomenys atskleidė, kad ugdymo karjerai paslaugos ugdymo įstaigose yra teikiamos. Tačiau visų apklaustų informantų nuomone, jos yra nepakankamos, nes mokinių lūkesčiai ne visiškai patenkinami. Be to, ugdymo karjerai paslaugos teikiamos nesistemiškai, o specialistams nesuteikiama galimybė kokybiškai teikti paslaugas, neskiriamas pakankamas finansavimas.

Pagrindiniai žodžiai: *ugdymas karjerai, specialistai, atsakingi už ugdymą karjerai, profesinis informavimas ir konsultavimas.*

Įvadas

Karjera šiandien suvokiama kaip visą gyvenimą trunkantis asmens mokymosi, saviraiškos ir darbo kelias, o sėkminga karjera – tai dar ir gebėjimas derinti darbą, laisvalaikį, gyvenimą šeimoje ir jausti pasitenkinimą savo gyvenimo kelio pasirinkimu. Savaime suprantama, sėkmingam karjeros keliui mokinys turėtų pradėti ruoštis dar mokykloje, todėl jam turi padėti ir mokytojai, ir ugdymo karjerai koordinatoriai, ir tėvai. Padedamas jų, mokinys turi išmokti konstruktyviai žvelgti į ateitį: išmokti sistemingai kaupti žinias, lavinti gebėjimus, ugdytis kompetencijas, padėsiančias rinktis studijų kryptį, profesinę veiklą, planuoti savo vietą darbo rinkoje. Tyrėjai akcentuoja, kad ugdymo karjerai procesas yra gana sudėtingas, egzistuoja ryškūs skirtumai tarp to, ką mokiniai išties galvoja, ir to, kokie karjeros sprendimai bei informacija jiems reikalinga. Pagaliau pasitaiko skirtumų tarp to, ką karjeros konsultantai nori atlikti, ir to, ką jie išties gali atlikti (Basham, 2011). Akivaizdu, kad ugdymas karjerai turi būti ir realistinis, ir efektyvus (Mochizuki, 2011).

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme 2011 m. kovo 17 d. (Nr. XI-1281 Vilnius) numatyta mokiniams teikti profesinio orientavimo ir švietimo informacinę pagalbą. Šiame dokumente nurodoma, jog profesinis orientavimas – profesinis informavimas, profesinis konsultavimas ir ugdymas karjerai- tai priemonės, skirtos padėti asmeniui rinktis jam

tinkamą švietimą ir užimtumą, įgyti karjeros planavimo ir valdymo kompetencijas bei aktyviai kurti savo profesinę karjerą. Profesinis orientavimas vykdomas bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo ir kitose švietimo įstaigose, profesinio orientavimo centruose bei institucijose Švietimo ir mokslo ministro kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministru nustatyta tvarka, aukštosiose mokyklose – jų nustatyta tvarka.

2014 m. lapkričio 27 d. valstybinio audito ataskaitoje pabrėžiama, kad profesinis orientavimas – svarbus mokymo ir užimtumo politikos elementas, sudedamoji aktyvios darbo rinkos politikos dalis. Savaiame suprantama, kad tinkamai pasirinkta profesija sumažina jaunimo nedarbo problemą, kurią sėkmingai išspręsti gali padėti mokyklose teikiamos kokybiškos ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos.

Suprantama, kad mokykla turi užtikrinti, jog kiekvienas joje besimokantis mokinys žinotų, kur, kada ir kaip gali gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas. Todėl svarbu išsiaiškinti, ar skelbiamų dokumentų turinys yra tinkamai įgyvendinamas, kaip dokumentuose deklaruojamos paslaugos pasiekia mokinius.

Pagal Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelį (2011), karjeros specialistai – tinkamą karjeros paslaugų teikimo kompetenciją turintys specialistai, kuriems šių paslaugų teikimas ir su jomis susijusios veiklos sudaro reikšmingą (paprastai- pagrindinę) atliekamų darbo funkcijų dalį. Minėtame modelyje šiai grupei priskiriami karjeros konsultantai ir karjeros koordinatoriai.

Ugdymo karjerai specialistų teikiama pagalba svarbi ne tik mokiniui, bet ir valstybinių lygmeniu. Esant didžiuliam nedarbui ir emigracijai, neabejotinai svarbus jauno žmogaus teisingas apsisprendimas. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti Marijampolės regiono savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų funkcijas kuruojant ugdymo karjerai vykdomą gimnazijose.

Tyrimo metodologija

Bendra tyrimo charakteristika

Tyrimas atliktas 2018 m. Tyrime dalyvavo Marijampolės regiono penkių didžiausių savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai (5 specialistai). Atliekant kokybinį tyrimą, naudotas holistinis požiūris į objektą, kai objektas suvokiamas kaip vientisa sudėtingasistema. Objekto komponentų, elementų visuma yra daugiau negu jų suma, siekiama suprasti ugdymo reiškinių esmę, apibūdinti asmens ir ugdymoprogramos situaciją (Bitinas, 2013).

Tyrimo imtis

Tyrimas buvo vykdomas iš anksto dalyvius supažindinus su tyrimo tikslais, susitarus dėl jiems patogaus laiko. Susitarta dėl tyrimo konfidencialumo principo laikymosi, užtikrintas anonimiškumas dėl respondentų pateiktos informacijos tyrimo metu, savivaldybių pavadinimai pakeisti kodais, kurie naudojami tyrimo aprašyme. Tyrimo metu akcentuojamas geranoriškumo principas. Tyrimo dalyviams paaiškinta tyrimo svarba ir nauda, siekiant motyvuoti nuoširdžiai dalyvauti tyrime.

1 lentelė. Asmenų, atsakingų už profesinį informavimą/ugdymą karjerai savivaldybės ugdymo įstaigose, kuravimo laikotarpis.

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Šią veiklą koordinuoja nuo 2004 m.
B informantas	4 metus.
C informantas	Šią veiklą koordinuoja apie 15 metų.
D informantas	6 m.
E informantas	Nuo 2003 m., kai ŠMM pradėjo vykdyti projektą - steigti profesinio informavimo taškus mokyklose.

Tyrimo instrumentas ir procedūra

Apklausoje dalyvavo penkių savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai, kuruojantys profesinį informavimą/ugdymą karjerai. Savivaldybių pavadinimai koduojami. Ugdymo karjerai organizavimas ugdymo įstaigose yra nauja veikla, todėl šių veiklų stebėseną vykdoma apie 15 metų.

Siekiant išsiaiškinti savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų nuomonę, buvo atliktas standartizuotas (struktūruotas) interviu. Bendraujant klausimai pateikti nuosekliai, ir tai padėjo užtikrinti dalyvių atsakymų palyginimą populiacijoje. Naudojamas teminis interviu, tyrėjas daugiausiai dėmesį telkė į vieną tiriamą problemą, siekdamas išsamiai ją išnagrinėti.

Interviu siekta išanalizuoti tokius esminius parametrus:

- Ugdymo karjerai specialistų pasiskirstymas ugdymo įstaigose;
- Ugdymo karjerai specialistų ugdymo įstaigose veiklos stebėseną;
- Ugdymo karjerai specialistų, dirbančių gimnazijose, išsilavinimas;
- Ugdymo karjerai specialistų darbo valandos per savaitę;
- Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų teikiama metodinė pagalba;
- Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų teikiama pagalba kvalifikacijai kelti;
- Ugdymo karjerai specialistams, dirbantiems gimnazijose, išskylantys sunkumai.

Duomenų analizė

Kokybinio tyrimo metu gauti duomenys išanalizuoti taikant content analizės metodą. Atliktas daugkartinis interviu transkriptų skaitymas, vėliau grupavimas. Informantų atsakymai koduojami – A, B C, D, E.

Tyrimo rezultatai

Trys savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistės teigė, kad profesinį informavimą/ugdymą karjerai kuruoja apie 15 metų, todėl tikėtina, jog turi nemažai patirties

šioje veikloje. Dviem specialistams-tai nauja sritis. Profesinio orientavimo/ugdymo karjerai veiklų vykdymo ugdymo įstaigose kuravimas šiems specialistams kaip funkcija įvardinta ir pareiginėse instrukcijose.

Ugdymo karjerai veiklų vykdymo formą kiekviena ugdymo įstaiga pasirenka pagal poreikį. Tyrimo metu norima sužinoti, ar teikiamos ugdymo karjerai paslaugos ugdymo įstaigose (2 lentelė).

2 lentelė. Ugdymo karjerai specialistų pasiskirstymas ugdymo įstaigose (duomenis pateikė Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai).

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Didžiosiose savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose veiklai organizuoti sudarytos profesinio orientavimo grupės, paskirti atsakingi administracijos asmenys; mažosiose mokyklose šią veiklą koordinuoja atsakingas už ugdymą karjerai asmuo.
B informantas	B rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose yra 2 karjeros konsultantai, veikia 5 karjeros neformaliojo švietimo būreliai.
C informantas	Taip, visose savivaldybės mokyklose.
D informantas	Visose savivaldybės mokyklose ir gimnazijose yra paskirti asmenys, atsakingi už profesinio informavimo veiklas.
E informantas	Taip, visose ugdymo įstaigose.

Švietimo skyrių specialistų teigimu, kiekvienoje bendrojo ugdymo mokykloje yra asmuo, atsakingas už profesinio orientavimo/ugdymo karjerai veiklas. A savivaldybės didžiausiose mokyklose yra sudarytos profesinio orientavimo grupės. B ir D savivaldybėse yra net po du asmenis, atsakingus už profesinio informavimo/ ugdymo karjerai veiklų vykdymą. Iš atsakymų matyti, kad skirtingai įvardijamos pareigos: vienos savivaldybės ugdymo įstaigose- konsultantai, kitos -koordinatoriai. Galima daryti prielaidą, kad nėra pareigybės apibrėžtumo.

Ugdymo įstaigose vykdomų profesinio orientavimo ir ugdymo karjeros veiklų stebėseną atliekama SVIS sistemoje UKSIS ataskaitos pagalba. Dviejų savivaldybių specialistai naudojami šia pagalba ir analizuoja gautus duomenis, juos aptaria su ugdymo įstaigų vadovais (3 lentelė).

3 lentelė. Ugdymo karjerai specialistų ugdymo įstaigose veiklos stebėseną (duomenis pateikė Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai).

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Analizuojami duomenys ugdymo karjerai informacinėje sistemoje (UKSIS), renkama ir analizuojama skyriui mokyklų pateikta informacija, vykdoma priežiūra aktualiais ugdymo karjerai klausimais.
B informantas	Švietimo, kultūros ir sporto skyrius (padeda organizuoti renginius, konsultuoja ir pan.) ir mokykla organizuoja bei užtikrina ugdymo įstaigoje mokinių ugdymą karjerai, profesinį informavimą ir profesinį konsultavimą bei stebėseną.
C informantas	Kas dveji metai organizuojama patikra mokyklose.
D informantas	Veiklų stebėseną vykdoma pagal poreikį.
E informantas	Anketos-klausimyno būdu apibendrinta informacija pristatoma mokyklų karjeros ugdymui koordinatoriams, vadovams pateikiama per vadovų pasitarimus, pateikiama išvados ir pasiūlymai kiekvienai mokyklai, vykstama į mokyklas, stebima, kaip įrengti ugdymo karjerai kabinetai, įvertinamos juose esančios priemonės. Su mokyklų vadovais, ugdymo karjerai koordinatoriais arba asmenimis, atsakingais už profesinį informavimą, kiekvienais mokslo metais aptariamos LMNŠC pateiktos Mokinių profesinio orientavimo (ugdymo karjerai) stebėsenos ataskaitos, rezultatai palyginami su praėjusių mokslo metų rezultatais, kartais ir su kitų (panašių) savivaldybių rezultatais, teikiamos išvados, pasiūlymai, ką tobulinti kitais mokslo metais.

E savivaldybės specialistės teigimu, į ugdymo įstaigas vykstama įvertinti specialistams suteiktų darbo sąlygų, kitaip tariant, įvertinti kabinetus, kuriuose vykdoma ši veikla, domimasi, ar specialistams suteikiamos reikalingos priemonės. D savivaldybėje stebėseną vykdoma pagal poreikį, o C savivaldybėje kas 2 m. mokyklose vykdoma patikra.

Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų buvo klausama apie gimnazijose dirbančių ugdymo karjerai specialistų išsilavinimą bei įgytas specialybes (4 lentelė).

4 lentelė. Ugdymo karjerai specialistų, dirbančių gimnazijose, išsilavinimas (duomenis pateikė savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai).

Dalyviai	Kiek Jūsų kuruojamų ugdymo karjerai specialistų mokykloje yra įgiję išsilavinimą, susijusį su šia veikla?	Kokių specialybių specialistai vykdo šią veiklą bendrojo lavinimo mokyklose?
A informantas	Tikslių duomenų neturiu, tačiau, mano žiniomis, tik dvi gimnazijų ugdymo karjerai specialistės turi reikiamą išsilavinimą.	Ugdymo karjerai veikloje dalyvauja įvairių dalykų mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, bibliotekininkai.
B informantas	Nėra.	Mokytojai
C informantas	Turi tik du.	Tai anglų kalbos, rusų kalbos, kūno kultūros, technologijų mokytojai, socialiniai pedagogai, bibliotekininkai, psichologai.
D informantas	Visi išklausę kursus.	3 socialiniai pedagogai. 1 psichologas. 3 mokytojai.
E informantas	Mūsų savivaldybėje nėra tokių specialistų.	Įvairių: socialiniai pedagogai, įvairių dalykų mokytojai.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų teigimu, tik dviejose gimnazijose yra po dvi specialistės, turinčias reikiamą išsilavinimą. Vienoje savivaldybėje specialistų, turinčių tinkamą išsilavinimą, nėra. Visose ugdymo įstaigose dirba specialistai, kurie yra išklausę reikalingus mokymus. Tai leidžia daryti prielaidą, kad pasirengimas darbui nėra pakankamas, ugdymo karjerai koordinatoriaus pareigas vykduojantys asmenys neįgiję tinkamo išsilavinimo. Kadangi nėra pareigybei keliamų reikalavimų, pasirengimas vykdyti funkcijas savivaldybėje nepakankamas.

Visose savivaldybės ugdymo įstaigose profesinio informavimo/ugdymo karjerai veiklas vykdo įvairių sričių mokytojai, pagalbos mokiniui specialistai ar bibliotekininkai. Skirtingų specialybių specialistai tikėtina skirtingai pasirenge dirbti. Todėl, galima manyti, ir atliekama veikla bei funkcijos suprantamos ir atliekamos skirtingai. Nėra funkcijų vienodumo. Juk psichologo sudarytas testas, tyrimas ar apklausa tikėtina skirsis nuo bibliotekininko ar kūno kultūros mokytojo pateiktos apklausos.

Kadangi ugdymo įstaigose profesinio orientavimo ir ugdymo karjerai veiklas vykdo skirtingų sričių specialistai, buvo įdomu sužinoti, koku būdu, kiek šiai veiklai vykdyti skiriama valandų per savaitę (5 lentelė).

5 lentelė. Ugdymo karjerai specialistų darbo valandos per savaitę (duomenis pateikė savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai).

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Ugdymas karjerai integruojamas į visą ugdomąją veiklą mokykloje: vyksta pasyvus informavimas, aktyvus informavimas arba profesinis veiklinimas; ugdymas karjerai integruotas į mokomųjų dalykų ugdymo turinį (siūlomoms dalyko, neformaliojo švietimo programoms, pamokų ciklai ir kt.); vykdomi projektai, kurių veiklos siejasi su ugdymu karjerai; vykdomas mokinių konsultavimas, vertinimas karjerai ir kt.
B informantas	Mokyklos ugdymo plane 9-10 klasioms skiriama po 0,5 val. per savaitę karjeros ugdymo pamokoms. Kitose klasėse karjeros ugdymo pamokos integruojamos į klasių vadovų valandėles, mokyklose dirba 2 karjeros konsultantai, veikia 5 karjeros neformaliojo švietimo būreliai.
C informantas	Penkiose rajono mokyklose ugdymo karjerai paslaugą teikia vienas paskirtas asmuo, likusiose 16 mokyklų - komanda.
D informantas	Teikia paskirtas darbuotojas ir klasių vadovai.
E informantas	Kiekviena mokykla susitaria dėl ugdymo karjerai įgyvendinimo formų ir tai fiksuoja ugdymo turinyje. Ugdymas karjerai vyksta vadovaujantis Švietimo ir mokslo ministro 2014 m. sausio 15 d. įsakymu patvirtinta Ugdymo karjerai programa. Kai kuriose mokyklose koordinatoriams skiriama papildomai valandų, iš to formuojama ir etato dalis. Kai kuriose mokyklose iš ugdymo plano valandų skiriama 1 pamoka kaip pasirenkamasis dalykas.

Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų teigimu, profesinio informavimo / ugdymo karjerai veiktas ugdymo įstaigose organizuoja ir vykdo paskirtas atsakingas asmuo, kurio pareigybė įvardijama skirtingai: koordinatorius, konsultantas, ugdymo karjerai mokytojas, neformaliojo švietimo mokytojas ir pan.. C savivaldybės 16 mokyklų šį darbą organizuoja komandos. Trijose savivaldybėse ugdymo karjerai veiklos yra integruojamos į mokomuosius dalykus, klasių valandėles, ugdymo planą. Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų žiniomis, šiems specialistams už atliekamas veiktas yra skirtingai mokama, nes tai- mokyklos vidaus susitarimas. Kadangi didžioji šių specialistų dalis neturi tinkamo išsilavinimo, darbas apmokamas minimaliu apmokėjimo koeficientu. Skiriamų valandų skaičius labai skiriasi, veiklos ir atsakomybė neapibrėžtos.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai teigė, kad ugdymo karjerai paslaugų kokybė buvo pagerėjusi Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro organizuoto projekto "Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme" (1 etapas) Nr. VP1-2.3.-ŠMM-01-002 pagal Lietuvos 2007-2013 metų laikotarpio žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2

prioriteto Mokymasis visą gyvenimą VP1-2.3-ŠMM priemonę „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“ metu. Ugdymo įstaigose buvo sukurti ugdymo karjerai koordinatorių etatai šiai veiklai vykdyti. Veiklos vyko planuojant turinį, laiką ir kt. Už atliekamas veiklas koordinatoriai atsiskaitydavo konsultantams. Šioms veikloms vykdyti buvo skirtas finansavimas.

Domėtasi, kokią metodinę pagalbą savivaldybių Švietimo, sporto ir kultūros skyriaus specialistai teikia ugdymo karjerai specialistams, dirbantiems gimnazijose (6 lentelė).

6 lentelė. Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų teikiama metodinė pagalba.

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Buvo bandyta suburti ugdymo karjerai specialistų (koordinatorių) metodinį būrelį, tačiau nepavyko. Pagalba šios grupės specialistams apsiriboja pavieniais susitikimais, per kuriuos aptariami aktualūs ugdymo karjerai klausimai, pasidalijama informacija, pakviečiama į kvalifikacijos tobulinimo bei kitus renginius, tarpininkaujama ir padedama organizuojant mokinių susitikimus su savivaldybės vadovais ir kt.
B informantas	Rajoninis karjeros metodinis būrelis.
C informantas	Vieną kartą per metus organizuojamas metodinis pasitarimas.
D informantas	Savivaldybės lygmeniu pasitarimai neorganizuojami.
E informantas	Metodiniai pasitarimai.

Apžvelgus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad trijose savivaldybėse yra metodinis ugdymo karjerai specialistų būrelis, kitoje suburti metodinio būrelio nepavyko, o trečioje - savivaldybės lygmeniu metodiniai susitikimai neorganizuojami. Keturiuose iš penkių savivaldybių organizuojami metodiniai pasitarimai. Apsiribojama pavieniais susitikimais, kurių metu aptariami aktualūs klausimai, pasidalijama informacija.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialisto pareiginėje instrukcijoje viena iš funkcijų - organizuoti kvalifikacijos kėlimo mokymus, kursus ar seminarus. Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų, kuruojančių ugdymą karjerai gimnazijose, buvo klausiama, ar jie padeda kelti kvalifikaciją ugdymo karjeros specialistams (7 lentelė).

7 Lentelė. Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų teikiama pagalba kvalifikacijai kelti

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Tiriamas poreikis, užsakomi pageidaujami seminarai X švietimo centre.
B informantas	Visada išleidžiama į seminarus, mokymus, savivaldybė skiria transportą.
C informantas	Kvalifikacijos tobulinimas yra daugiau pačių specialistų reikalas. Švietimo pagalbos tarnyba bando organizuoti mokymus.
D informantas	Mokykloms teikiama informacija apie organizuojamus tikslinius seminarus.
E informantas	Karjeros specialistai patys planuoja kvalifikacijos kėlimą. Jei vadovas išleidžia, tuomet vyksta. Metodinių pasitarimų metu vieni kitiems perduoda informaciją iš seminarų, kursų, įvairių mokymų.

Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų teigimu, kvalifikacijos kėlimas yra pačių specialistų reikalas. Mokykloms teikiama informacija apie vykstančius renginius, o ugdymo įstaigose dirbantys specialistai, aptarę su darbdaviu, pasirenka, kas jiems naudingiausia. Siekiama, kad kelionės išlaidos bei išlaidos už mokymus būtų padengiamos ugdymo įstaigos lėšomis, skirtomis kvalifikacijai. Taip pat padedama tarpininkaujant, kad ugdymo įstaigos vadovas leistų specialistui vykti į pasirinktus mokymus. Kartais, atsižvelgiant į reikalingos informacijos poreikį, bandoma mokymus organizuoti savivaldybėse. E savivaldybėje vyksta susitikimai, kurių metu ugdymo karjerai specialistai dalijasi turima informacija.

Siekiant gerinti paslaugos kokybę, svarbu išsiaiškinti jos trūkumus bei sritis, kuriose yra trūkumų. Buvo siekiama sužinoti savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų nuomonę, su kokiais sunkumais susiduria ugdymo karjerai specialistai dirbdami gimnazijose (8 lentelė).

8 lentelė. Ugdymo karjerai specialistams, dirbantiems gimnazijose, išskylantys sunkumai (Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų pateikti duomenys).

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Daugumos mokinių neapsisprendimas ir nenoras projektuoti savo profesinę karjerą. 2. Sudėtinga vykdyti profesinį veiklinimą (reikia papildomų lėšų, verslininkai nesuinteresuoti priimti mokinius, sunku įsiprašyti į įmones, išvykos dažnai tampa formalios). Įmonių vadovai atsisako priimti mokinius.
B informantas	Neskiriamas finansavimas šalies lygiu.
C informantas	-
D informantas	Kadangi mokyklose nėra ugdymo karjerai koordinatorių pareigybių, tai ir darbas atliekamas epizodiškai.
E informantas	Skiriama per mažai lėšų vieno mokinio karjeros ugdymui, todėl mokyklos turi mažai galimybių savo veiklas vykdyti už mokyklos ribų, per mažai valandų skiriama pačiam karjeros specialistui, kad jis pajėgtų konsultuoti visus mokyklos mokinius, tinkamai padėti mokiniams pasirengti karjeros planus.

Buvo išsakyta nuomonė, jog, vykdant veiklinimą, mokiniai ne visuomet priimami verslininkų ar įmonės atstovų. Vykdamas veiklinimą, nepakanka lėšų bei skiriamo valandų skaičiaus, kad paslauga būtų suteikta kokybiškai. Jų manymu, įtakos turi ir mokinių motyvacija, kuri pakankamai maža.

C savivaldybės specialistė į šį klausimą neatsakė. Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistė teigimu, kadangi nėra apibrėžtų ugdymo karjerai specialisto pareigų, jų darbui skiriama per mažai laiko ir finansavimo, todėl šios pareigos vykdomos epizodiškai, nepakanka dėmesio mokinių konsultavimui bei karjeros planų sudarymui. A savivaldybės specialistė įvardija ir pačių mokinių nenorą projektuoti savo karjerą.

Norint sužinoti savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistų nuomonę, jiems buvo užduotas klausimas toks klausimas: kas galėtų padėti gerinti ugdymo karjerai organizavimo kokybę? Atsakymai pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė. Siūlymai, kaip būtų galima pagerinti ugdymo karjerai specialistų teikiamų paslaugų kokybę (Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistų pateikti atsakymai).

Dalyviai	Specialistų atsakymai
A informantas	Mokyklose reikėtų įsteigti ugdymo karjerai specialistų etatus.
B informantas	Etatas karjeros konsultantui, kuris dirbtų tik šį darbą.
C informantas	Skirti lėšų, kad darbas būtų etatinis ir apmokamas.
D informantas	Norint, kad būtų kokybiškai teikiama ugdymo karjerai konsultavimo paslauga, būtina mokyklose sukurti atskirą pareigybę ir skirti tikslinį finansavimą (kaip buvo projekto įgyvendinimo laikotarpiu).
E informantas	Įsteigti mokyklose ugdymo karjerai koordinatoriaus etatą (pagal mokinių skaičių mokykloje), padidinti lėšas, skirtas vieno mokinio karjeros ugdymui.

Visi tyrime dalyvavę savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai, kuruojantys ugdymo karjerai specialistų veiklą, teigė, kad mokyklose turi būti numatyti ir įsteigiami ugdymo karjerai specialistų etatai bei papildomai skiriama lėšų šiai veiklai finansuoti. Visi kalbinti specialistai teigė suprantantys, koks svarbus ugdymo karjerai specialisto vaidmuo, padedant mokiniui rinktis karjerą. Jų manymu, reikalingos individualios ir grupinės konsultacijos, kurioms neretai specialistai neturi galimybės skirti laiko. Žinoma, labai svarbus ir paties specialisto motyvavimas, kad norėtų dirbti su mokiniu. Šiai veiklai vykdyti turi būti sukurta sistema, darbas privalo vykti sistemingai, planingai, kad būtų visapusiškai naudingas mokiniui. Tačiau ugdymo įstaigoms nepakanka lėšų šioms paslaugoms finansuoti.

Nėra patvirtintos ugdymo karjerai specialisto pareigybės. Šias veiklas vykdo įvairių specialybių atstovai. Neretai sudėtinga ugdymo karjerai specialistus suburti į metodinius būrelius, kuriuose dalijamasi gerąja darbo patirtimi, aptariamos kylančios problemos, kartu ieškoma sprendimų.

Išvados

Išanalizavus interviu atsakymus, galima daryti prielaidas, kad tyrinėtame regione ugdymo karjerai veiklas ugdymo įstaigose vykdo skirtingų specialybių asmenys: dalykų mokytojai, socialiniai pedagogai, bibliotekininkai, psichologai ar pan. Tik keli iš jų, deja, turi tinkamą išsilavinimą, kiti specialistai- išklausę seminaruose pateikiamą medžiagą ar dalyvavę mokymuose. Specialistų kvalifikacijos kėlimas – jų pačių pasirinkimas, todėl trūksta pasirengimo ugdymo karjerai specialisto funkcijoms vykdyti.

Ugdymo įstaigose dirbantiems specialistams skiriama nepakankamai valandų veikloms atlikti. Todėl trūksta laiko mokinių individualioms konsultacijoms, veiklinimui.

Beveik neskiriama lėšų ugdymo karjeros specialistų darbo apmokėjimui. Dėl šios priežasties darbas vykdomas epizodiškai.

Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus specialistai teigia, kad, norint užtikrinti ugdymo karjerai specialistų darbo sistemiskumą ir naudingumą, privalo būti skiriamas finansavimas šios srities specialistams, steigiami etatai ugdymo įstaigose.

Savivaldybių Švietimo, kultūros ir sporto skyrių specialistai, kuruojantys ugdymo karjerai įgyvendinimą, pritaria, kad ugdymo įstaigose reikia teikti ugdymo karjerai paslaugas, tačiau, jų nuomone, mokykloms neskiriamas pakankamas finansavimas, kuris galėtų įtakoti šių specialistų etatų atsiradimą. Gimnazijose dirbantiems ugdymo karjeros specialistams taip pat nesukuriamos tinkamos sąlygos, kurios leistų kokybiškai ir sistemingai teikti ugdymo karjerai paslaugas mokiniams.

Literatūra

- Basham, C. J. (2011). *The role of career education and guidance for students in year 13 and its implications for students' career decision making*. Auckland: Unitec Institute of Technology. Retrieved from <https://unitec.researchbank.ac.nz/bitstream/handle/10652/1549/Christine%20Basham%20MEdL%26M.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Bitinas, B. (2013). Rinkiniai edukologiniai raštai, II tomas. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Ugdymo tyrimų idėjos ir problemos. Vilnius. Prieiga internete: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4354227/datastreams/MAIN/content>.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas [Republic of Lithuania Law on Education] (2017). Vilnius. Prieiga internete: https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Lietuvos-Respublikos-svietimo-istatymas_svietstrat.pdf.
- Mochizuki, Y. (2011). Career education in high schools: Focusing on „Guidance in ways of being and ways of living“. *Japan Labor Review*, 8 (1), 67-84.
- Valstybinio audito ataskaita [Public audit report] (2014). *Kaip organizuojamas ir vykdomas mokinių profesinis orientavimas* [How vocational guidance of students is organized and implemented]. Vilnius. Prieiga internete <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3288>.

Summary

IMPLEMENTATION OF CAREER EDUCATION IN GYMNASIUM: EXPECTATIONS AND PROBLEMS

Renata Vaitulionienė

Kalvarijos Gymnasium, Lithuania

Dalia Augienė

Šiauliai University, Lithuania

The National Programme for the Development of Studies, Scientific Research and Experimental (Social and Cultural) Development for 2013–2022 claims that the society has become active, unanimous and lifelong learning, what is more, each person is open to changes, responsible and creative. The laws highlight that an educational institution has to ensure that every student attending it knows where, when and how to get the service of career education and vocational counselling.

The research aimed at revealing functions of education specialists working in five biggest municipalities in Marijampole county, as well as guiding the implementation of career education in gymnasiums within Marijampole region. In order to find education specialists' opinion, a structured interview was carried out. The research data revealed that the service of career education is available in educational institutions. However, according to the position of the respondents, the service is not adequate to satisfy students' needs. The service of career education is not consistent, furthermore, career education specialists do not have an opportunity to achieve high quality in service provision since it lacks adequate financial support.

Keywords: career education, specialist executive for career education, vocational counselling, vocational information.

Received 22 November 2018; accepted 27 December 2018

Renata Vaitulionienė

Coordinator of Career Counselling, Social Educator-Methodologist, Kalvarijos Gymnasium, 16 J. Basanavičiaus Street, LT-69202 Kalvarija, Lithuania.

E-mail: renvait@gmail.com

Website: <http://www.kalvarijosgimnazija.lt>

Dalia Augienė

PhD, Associate Professor, Šiauliai University, Institute of Education, P.Višinskio Street 25, Šiauliai, Lithuania.

E-mail: Augiene@gmail.com